

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора

ХАРЧЕНКО ІННИ ІВАНІВНИ

про дисертацію Алексахіної Тетяни Олексіївни

**«ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ НА ДРУГОМУ
(МАГІСТЕРСЬКОМУ) РІВНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ
ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОГО ПІДХОДУ»**

Поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
(спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти)

Подана докторська дисертація є цілісним науковим дослідженням, присвяченим розв'язанню складної й багатоаспектної проблеми професійної освіти, а саме розвитку іншомовної компетентності майбутніх магістрів з економіки в умовах цифрової трансформації вищої школи. Робота має виразний міждисциплінарний характер, оскільки перебуває на перетині теорії та методики професійної освіти, цифрової педагогіки, методики іншомовної підготовки та досліджень професійної комунікації в економічній сфері. Її сильна сторона полягає в тому, що авторка не зводить проблему до вдосконалення окремого курсу іноземної мови. Натомість вона розглядає її як системну педагогічну проблему, пов'язану зі змістом магістерської підготовки, логікою професійного становлення економіста, цифровим середовищем, інструментами навчання й засобами діагностики результату.

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами

Актуальність теми дисертації є беззаперечною і має не лише освітньо-методичний, а й ширший соціально-економічний вимір. У сучасній системі підготовки магістрів з економіки іншомовна компетентність вже не може тлумачитися як додатковий складник загальної культури фахівця. Для економіста вона є інструментом професійної дії: роботи з аналітичними джерелами, опрацювання міжнародної документації, участі в переговорах, підготовки презентацій, академічного письма, доступу до глобальних дослідницьких і професійних мереж. Саме на цьому авторка й наполягає, коли показує розрив між традиційним трактуванням іншомовної підготовки та реальними комунікативними й аналітичними запитами магістерського рівня економічної освіти.

Суттєво, що актуальність теми в дисертації обґрунтовано не декларативно, а через систему суперечностей. На психолого-педагогічному рівні зафіксовано суперечність між потребою у високому рівні автономії,

саморегуляції, стійкої мотивації й професійної іншомовної взаємодії майбутніх магістрів з економіки та недостатньою педагогічною підтримкою такого розвитку засобами інформаційно-цифрового підходу. На методичному рівні виявлено суперечність між дидактичним потенціалом інформаційно-цифрового підходу та браком цілісних, науково обґрунтованих і експериментально перевірених систем розвитку іншомовної компетентності магістрантів-економістів. Саме така логіка постановки проблеми свідчить про наукову зрілість задуму.

Дослідження має належний зв'язок із науковими програмами й темами закладу вищої освіти. Це дає підстави розглядати роботу не як ізольований авторський проєкт, а як дослідження, вписане у ширшу наукову програму розвитку професійної освіти в цифровому середовищі.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень дисертації є загалом високою. Це насамперед зумовлено чіткістю наукового апарату. Об'єкт, предмет, мета й завдання дослідження сформульовані узгоджено. Предмет окреслено як організаційно-педагогічну систему розвитку іншомовної компетентності майбутніх економістів на другому рівні вищої освіти на засадах інформаційно-цифрового підходу. Таке визначення є продуктивним, оскільки знімає ризик розмитості дослідницького поля: авторка аналізує не всю іншомовну підготовку загалом, а саме систему її організації та розвитку в конкретному професійному сегменті.

Сильним боком дисертації є те, що висновки в ній виведено не з окремих спостережень, а з узгодженої логіки дослідження. Авторка послідовно переходить від аналізу стану наукової розробленості проблеми до виявлення невирішених аспектів, далі до створення власної організаційно-педагогічної системи, а відтак до її експериментальної перевірки. Така композиція дозволяє простежити, як саме теоретичні положення трансформуються в педагогічний інструментарій і далі перевіряються на емпіричному рівні.

Особливо важливо, що експериментальна частина не виглядає формальним додатком до теоретичного розділу. Педагогічний експеримент організовано поетапно. Констатувальний етап дав змогу виявити вихідний рівень сформованості іншомовної компетентності за визначеними критеріями та показниками, а формувальний був спрямований на впровадження розробленої системи на основі чітко сформульованих принципів: інтеграції мовної та професійної підготовки, автентичності, індивідуалізації освітніх траєкторій, поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти, цифрової відкритості. Отже, рекомендації, подані в дисертації, не мають

умоглядного характеру. Вони виростають із перевіреної моделі педагогічної дії.

3. Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертації

Наукова новизна роботи полягає передусім у тому, що авторка пропонує системне розв'язання проблеми, яка раніше здебільшого розглядалася фрагментарно. У висновках прямо зазначено, що в дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наукове розв'язання проблеми розвитку іншомовної компетентності майбутніх економістів на магістерському рівні на засадах інформаційно-цифрового підходу, а також обґрунтовано й експериментально перевірено авторську організаційно-педагогічну систему такого розвитку. Це й становить ядро новизни роботи.

Новизна дисертації має не суто термінологічний, а концептуальний характер. Авторка не просто вводить у науковий обіг чергову модель або перелік цифрових засобів. Вона переосмислює саму логіку іншомовної підготовки майбутнього економіста, показуючи, що цифровізацію не можна ототожнювати з використанням окремих сервісів або платформ. У роботі доведено, що ключовим є саме системне поєднання цифрового середовища, професійно релевантного змісту навчання, методів взаємодії та валідного оцінювання. У цьому полягає одна з найбільш продуктивних ідей дисертації.

Достовірність положень забезпечується належною організацією емпіричної перевірки. Експеримент проведено упродовж 2022–2025 років на базі семи закладів вищої освіти України. Загалом у дослідженні взяли участь 536 осіб, у тому числі 272 здобувачі освіти експериментальної групи та 246 контрольної, а також викладачі й допоміжний персонал. Однорідність стартового рівня підготовки було підтверджено на констатувальному етапі, що забезпечило коректність подальшого порівняння. Така база суттєво знижує ризик випадковості або локальності отриманих результатів.

4. Значення одержаних результатів для науки і практичного використання

Для науки значення дисертації полягає в тому, що вона посилює теоретичний сегмент досліджень професійної іншомовної підготовки на магістерському рівні. Особливо важливо, що робота долає досить типову для подібних досліджень розірваність між методикою навчання мови, цифровими технологіями й професійною підготовкою за спеціальністю. Тут ці три площини інтегровані в межах єдиної педагогічної системи. Отже, дисертація має значення не лише для теорії та методики професійної освіти, а й для розвитку цифрової педагогіки та теорії професійно орієнтованої комунікації.

Практична значущість роботи теж є виразною. Подані в дисертації положення можуть бути використані для оновлення освітніх програм,

розроблення курсів іноземної мови професійного спрямування, створення цифрових навчально-методичних ресурсів, побудови систем моніторингу якості іншомовної підготовки, а також для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. Особливо цінним є те, що результати орієнтовані не лише на опис проблеми, а й на її інструментальне розв'язання.

У ширшому сенсі робота має загальнонаціональне значення, оскільки відповідає на запит української вищої освіти щодо підготовки фахівців, здатних діяти в міжнародному професійному просторі. У певному аспекті вона має і потенціал для міжнародної наукової уваги, адже описує модель поєднання професійної іншомовної підготовки з цифровим освітнім середовищем у специфічних умовах української вищої школи.

5. Характеристика структури і змісту дисертації

Структура дисертації в цілому відповідає її меті та логіці наукового пошуку. Вона вибудована так, що кожен розділ виконує окрему функцію в доведенні авторської концепції. Це ознака добре сконструйованого докторського дослідження. Зміст дисертації не перевантажений випадковими тематичними відступами. Основна увага зосереджена на тих питаннях, які прямо працюють на обґрунтування й перевірку авторської системи.

Позитивно слід оцінити й те, що авторка намагається поєднати макрорівень аналізу, тобто нормативні, соціально-освітні та концептуальні засади підготовки, з мікрорівнем, де йдеться про принципи, форми, методи, цифрові засоби й діагностику. Саме це робить роботу не лише теоретично насиченою, а й методично продуктивною.

6. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

За наданими матеріалами можна констатувати достатню повноту апробації та оприлюднення результатів дослідження. Основні положення дисертації представлені в наукових публікаціях автора, а також пройшли апробацію у професійному науковому середовищі. Це дає підстави стверджувати, що результати дослідження були введені в науковий обіг до подання роботи на захист.

З аналітичного погляду важливо й те, що публікаційна активність у межах теми, наскільки можна судити з наданих матеріалів, не має суто формального характеру. Вона слугує послідовному нарощуванню аргументації: від окремих аспектів проблеми до презентації її цілісного розв'язання.

7. Дотримання вимог академічної доброчесності

Ознак недотримання академічної доброчесності в поданих матеріалах не виявлено. Навпаки, позитивно слід оцінити чітке окреслення особистого внеску автора в працях, виконаних у співавторстві, а також застереження про невикористання матеріалів попередньої кандидатської дисертації у докторському дослідженні. Це є принципово важливим для коректної оцінки самостійності й новизни наукового доробку. За змістовими ознаками дослідження справляє враження академічно відповідального й коректного.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Перше зауваження стосується співвідношення системності та операціоналізації. Авторка переконливо доводить, що цифровізацію іншомовної підготовки не можна редукувати до набору інструментів. Це сильна теза роботи. Проте саме через широту запропонованої системи дещо складніше виявити, який із її компонентів є методологічно визначальним, а який виконує радше підтримувальну функцію.

Друге зауваження пов'язане з межами професійної специфікації. Дисертація послідовно орієнтована на підготовку майбутніх економістів, і це є її перевагою. Водночас лишається відкритим питання, наскільки глибоко власне економічний зміст інтегровано в мовно-комунікативний блок системи. У подальших розробках доцільно ще чіткіше показати зв'язок між типами професійних завдань економіста й конкретними форматами іншомовної підготовки.

Третє зауваження стосується питання стійкості результату. Дисертація переконливо демонструє ефективність системи на етапі формувального експерименту. Однак для ще повнішого обґрунтування варто було б простежити, наскільки сформована іншомовна компетентність зберігається в часі та переноситься в інші навчальні й професійні ситуації. Ідеться, фактично, про відкладений ефект і трансфер результатів.

Четверте зауваження пов'язане з цифровою нерівністю. Робота базується на інформаційно-цифровому підході й переконливо доводить його продуктивність. Разом з тим для ширшого впровадження запропонованої системи було б бажано докладніше описати її функціонування в умовах різної якості цифрової інфраструктури, різного рівня цифрової готовності викладачів і здобувачів освіти, а також різного рівня інституційної підтримки.

П'яте зауваження стосується діагностувального блоку. У роботі наголошено на багатоканальній діагностиці як засобі валідного й комплексного охоплення іншомовної компетентності як інтегрованої якості. Це вагома перевага. Проте в подальшому розвитку цієї лінії дослідження доцільно ще глибше висвітлити психометричні характеристики

інструментарію й процедури його стандартизації для різних груп здобувачів освіти.

Усі наведені зауваження не мають принципового характеру. Вони радше засвідчують, що дисертація справді є науково продуктивною, оскільки відкриває нові питання для подальшої теоретичної й методичної розробки.

9. Висновок про відповідність докторської дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук»

Докторська дисертація «Теорія і практика розвитку іншомовної компетентності майбутніх економістів на другому (магістерському) рівні вищої освіти на засадах інформаційно-цифрового підходу» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають істотне значення для розвитку теорії та методики професійної освіти і для практики підготовки майбутніх магістрів з економіки.

За рівнем актуальності, наукової новизни, теоретичної та практичної значущості, ступенем обґрунтованості висновків, достовірністю результатів, повнотою їх оприлюднення, а також за загальним рівнем наукового виконання дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри державно-правових
дисциплін та українознавства
Сумського національного
аграрного університету

Інна ХАРЧЕНКО

*Доктор економічних наук,
професор кафедри
маркетингу та логістики,
професор з науково-
педагогічної та методичної
роботи*

*Людмила
ЛІШЕНКО*